

Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Η διαθήκη του οσίου Νικάνορος του Θεσσαλονικέως

Ν. Π. Δελιάλης

doi: [10.12681/makedonika.675](https://doi.org/10.12681/makedonika.675)

Copyright © 2014, Ν. Π. Δελιάλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δελιάλης Ν. Π. (1960). Η διαθήκη του οσίου Νικάνορος του Θεσσαλονικέως. *Μακεδονικά*, 4(1), 416–425.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.675>

Η ΔΙΑΘΗΚΗ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΣ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω αὐτούσιον μετὰ ὑποσημειώσεων καὶ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας καὶ κατ' ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μονῆς τὴν ἀχρονολόγητον διαθήκην τοῦ οἰοῦ Νικάνορος¹ τοῦ Θεσσαλονικέως, ἰδρυτοῦ τῆς σταυροπηγιακῆς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ (Ζάβορδας) ἐν τῷ Καλλιστράτῳ ὄρει παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα, ἀντιγραφεῖσιν μετὰ πολυαρίθμων σφαλμάτων ὑπὸ τινος Ἰωάννου Ζωγράφου ἐξ Ἰωαννίνων τὸ ἔτος 1692 ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ πιτακίου (εἰκὼν 1).

Ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς, ρυθμοῦ βυζαντινοῦ, σχήματος σταυροῦ (Εἰκὼν 2), εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἀναγράφεται ἐν τῇ σφωζομένη κτιτορικῇ ἐπιγραφῇ, ἣτις εὐρίσκεται ἐντοιχισμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ κωδωνοστασίου, ὡς καὶ εἰς τὴν σελίδα 197 τοῦ κώδικος τῆς μονῆς μνημονεύεται, ἔχουσα οὕτω :

ἤγειρεν ναὸν ἐκ βάθρων τῷ σωτήρι
Νικάνωρ προστάτης τε μονῆς τῆς θείας
σὺν τῇ ἀδελφότητι ψυχῆς ἐκ πόθου
τοῦτοις λόγε δώρησας² πταισμάτων λύσιν
ἐν ἔτει ζμβ̄ Ἰνδικτιώνος β̄³

¹ Ἡ μνήμη του εορτάζεται ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τὴν 7ην Αὐγούστου με ἰδιαίτερον ἀκολουθίαν, μὴ περιλαμβανομένην εἰς τὸ Μηναῖον. Ἡ ἀκολουθία του ἐξεδόθη πολλάκις. Βλέπε α') Bibliographie des acolouthies grecques, Louis Petit, ἐκδόσεως 1926 σελ. 205. β') Κατάλογος ἐντύπων Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης Ν. Π. Δελιαλῆ ἐκδόσις 1948, σελ. 19, ἀρ. 67. Ἐπίσης εἰς ἕτερον βιβλίον ἀκολουθιῶν σφάζεται χειρόγραφος ἀκολουθία διάφορος τῶν προηγουμένων. Βλέπε ἴδιον κατάλογον σελ. 19, ἀρ. 66. γ') Τέλος ὁμοία τῶν ὑπὸ τοῦ Louis Petit μνημονουμένων ἐξεδόθη τῷ 1953 ἐν Κοζάνῃ ὑπὸ τοῦ Δ. Γκαβανά.

² Γρ. δώρησαι.

³ ζμβ = 7042 ἀπὸ κτίσεως κόσμου = 1534 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως. Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἡμερομηνίας δὲν ἀντιστοιχεῖ δεύτερον ἔτος Ἰνδικτιώνος, ἀλλὰ ἔβδομον. Ἐπὶ τοῦ κώδικος τῆς μονῆς τὸ «μ» = 40 φαίνεται ξαναγραμμμένον ὡς «κ» = 20, δημιουργουμένης νέας χρονολογίας (7022) = 1514, εἰς τὴν ὅποιαν ἀντιστοιχεῖ δεύτερον ἔτος Ἰνδικτιώνος.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

† νεόφυτος¹ ἔλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς προίτης Ιουστινιανῆς | βουλ-
γαρίας σερβίας ἀλβανίας καὶ τῶν λοιπῶν : —

† νικάνωρ ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς πατήρ. καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν
τῇ μο|νῇ τῆς σεβασμίας τοῦ σωτήρος χριστοῦ. ὃς γέγονεν καὶ κτίτωρ τῆς
5 αὐτῆς μονῆς. | κατὰ ἀποκάλυψιν θεοῦ γενομένου ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις,
καὶ πολυ|κίνδυναις τοῦ ὀγδόου αἰῶνος. τοῖς εὐρισκομένοις μοναχοῖς,
ἱεροδιακόνοις | τε καὶ ἱερομονάχοις τε. καὶ πνευματικοῖς. μετὰ καὶ τοῦ
δευτεραρίου² τοῦ λεγομένου δι|καίου. καὶ τὸν μέλλοντα κατὰ καιρὸν τὴν
ἡγουμενίαν ἀναδέχασθε ἐν κυρίῳ | χαίρειν. ἐγὼ ἀδελφοὶ ἐβουλώμην γρά-
10 ψαι διαθίκην πλατήτερον. δια|λαμβάνουσα τὰ πάτρια τῆς μονῆς. πῶς
ἐκτίστικεν μεθόσον κόπον, καὶ κίνδυνον, καὶ με πόσης παλίχης³ καὶ συν-
δρομῆς, ἐπεριποιήθησαν τὰ μετόχια⁴ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῆς καὶ ἐβου-
λώμην γράψαι καὶ πόσα δηνὰ ἐστὶν | ἐν τῇ συλογῇ τῶν μοναχῶν. καὶ
οἷα κατεπαλεσα πικρά. ἀλλ' ὁ καιρὸς βιά|ζει με εἰς ἕτερα. ἐπιδεὶ ἐπιχειρί-
15 σθαι τὴν ἐν τῷ καλλιστράτῳ ὄρη ὤκοισιν | καὶ τὴν ἀνακτισιν τῆς σεβα-
σμίας μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμώμενον ἅγιον γε|οργιον.⁵ κακεῖθεν μετανα-
στεύω συχνὰ ἀπ' ὄρους εἰς ὄρους. καὶ ἀπὸ του καλλι|στράτου ἐρχόμενος ἀ-
πάνο εἰς τὴν κορυφὴν. εὐρῶν πεπαλαιόμενον καὶ χα|λασμένον θέμελιον. καὶ
τόπος δίςβατος καὶ λόγκος πολὺς διὰ ἀποκάλυψιν θεοῦ ἐρχομένου μου ἀ-

¹ Δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἄμασειας Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Ἐνγλησ. Ἀλή-
θεια 1888, τόμ. 9ος, σελ. 158 160.

² δευτεράριος : βιβλιοκράτης, διαχειριστής.

³ παλίχη : πάλη (·)

⁴ μετόχια : κτήματα, κυρίως ἀγροτικά ἐκτάσεις.

⁵ Ἄγιος Γεώργιος : ὁ κοινῶς λεγόμενος Σκήτη, ὅστις εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς
Ν.Δ. ἀποκρήνου κλιτύος τοῦ Καλλιστράτου ὄρους καὶ ἀνωθεν πυκνῆς βλαστήσεως.
Ἡ μετάβασις εἰς τοῦτον τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἁγίου ἐγένετο διὰ στενωποῦ. Κατόπιν κα-
τερρίφθησαν οἱ βράχοι καὶ ἡ μετάβασις γίνεται μέχρι καὶ σήμερον δι' ἀναβατή-
ρος (καροῦλι), ἀπὸ τῶν ὑπορειῶν τοῦ ὄρους. Ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς διακρίνονται
τὰ παράθυρα, ἡ εἰσοδὸς καὶ ἡ ἀχυβάς τοῦ ἱεροῦ μετὰ τοῦ ὀδοντογεισώματος, πεποι-
κιμένου διὰ τεμαχίων κεράμων, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ κρῖκος τοῦ ἀναβατήρος. Λόγω
τοῦ ἀποκρήνου ἐδάφους ἐτὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν δὲν ἐγνωρίζομεν τὸ ἐσωτερικὸν
τοῦ ναοῦ. Ἐσχάτως ὁμοῦς ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ γυμνασίῳ Γρεβενῶν
κ. Ἰωάν. Ζιώγας, ἀνελθὼν διὰ τοῦ ἀναβατήρος, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν
γέμει τοιχογραφιῶν, αἰτίνες δὲν εὐρίσκονται εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἐπίσης μᾶς ἀπέ-
στελε πρὸς δημοσίευσιν τὴν σφωζομένην ἐπιγραφὴν τῆς ἀνακαινώσεως τοῦ ναοῦ, ἣτις
ἔχει ὡς ἑξῆς : 1793 Ἰουνίου 17 Διὰ συνδρομῆς Ζαχαρίου Ἱερομόναχου καὶ ἐξῶδων
λοιπῶν πατέρων καὶ τέκτονος ἐκ Μιλανῆ.

Μιλανῆ ἢ Μυλισκὸ ἢ Μελέντσιον ἢ Μελανῆ, τέως βυζαντινὸν χωρίον

20 πάνου εἰς τὸ ὄδος. καὶ δουλεύοντας τὸν τόπον εὐρῶν | τὴν εἰκόνα⁶ τοῦ σω-
τῆρος χριστοῦ. τῆς μεταμορφώσεως καὶ κί με πολλοὺς κόπους καὶ | μόχθους
ἀνήγειρα τὸν ναὸν τοῦ σωτῆρος χριστοῦ. τῆς μεταμορφώσεως. μετὰ τῶν |
κελλίων καὶ τράπεζαν, καὶ ἀρχωνταρικήν καὶ μαγκιπίον.⁷ καὶ ἀμπελικαῖς⁸ |
25 καὶ τὰ μετόχια. μετὰ δύο μοίλους. καὶ τὴν σὺνητζα.⁹ καὶ τὴν λογκά¹⁰ με
τὰ ὄρι|ά της. καὶ μετὰ τὰ χωραφια τῆς κλισούρας¹¹ καὶ εὐρίσκοντε καὶ τὴν
σήμερον τ' αὐτὸ πεπαλαιωθὲν βούλομαι προσπιάσαι¹² θεοῦ βοηθοῦντος
ἐὰν καὶ φθάσω | ταύταις νοῶν ταῖς φροντίσι περιπλακεῖς καὶ τὸ ἀπληρω-
φόρητον τοῦ θανάτου | φοβηθεῖς ἔκρινα γράψαι κἂν μικρὸν διαθήκην διὰ
πολλῆς τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης. ὅθεν παραινῶ καὶ παραγγέλω πάντας, ἐν τῷ
30 ὀνόματι τοῦ σωτῆρος | χριστοῦ ἵνα κοινωνιακῶς πολιτεύεσθε ἀπὸ τὴν σή-
μερον εἰς πᾶν ὅτι καὶ ἂν ἔχετε, βρωτα καὶ πωτὰ καὶ ἐνδύματα. καὶ εἰς χρυ-
σὸν καὶ ἀργύριον. προπάν|των δὲ τὴν εἰς θεὸν ἀγάπην. καὶ τὴν εὐλάβειαν
καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν εἰς ἀ|λλήλους τε πνευματικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνιαν.
τιμάτε οὖν ἀλλήλους. καὶ ὑποτάσε|σθε ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ ἔκρατεύεσθε ἐκ
35 πολλῶν βρωμάτων. καὶ μὴ σπαταλί|ζε|σθε ὡς οἱ κοσμικοὶ. καὶ μὴ γελάτε ὡς
τὰ ἔθνη, καὶ μὴ ἀργολογεῖτε καὶ κοφη|ρομιλεῖτε εἰς τὴν ῥούγαν¹³ ὡς αἱ πε-
λαῖ¹⁴ τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ σιωπάτε καὶ λέγετε κύριε ἰησοῦ χριστὲ ἐλέησόν
με. καὶ μὴ προδίδτε καὶ ἔγκαλίτε ἀλλήλους ὡς Ἰουδαῖοι.
καὶ μὴ φανερώτε τὰ μυστηριακά σας εἰς τοὺς κοσμικοὺς ὡς Ἰουδαῖοι. καὶ
40 ἐμ|πέζετε ἀλλήλους. ὡς οἱ χαναναῖοι¹⁵ τὸν πατέρα αὐτῶν καὶ μὴν μεθύσκ-
σθαι | οἶνω ὡς οἱ σοδομοῖται. καὶ μὴ βλασφημεῖτε ὡς οἱ Ἰουδαῖοι. καὶ μὴ

καὶ νῦν τοπωνύμιον, μεταξύ Ποντινῆς καὶ Σαρακίνης Ν.Δ. τοῦ Μπουρίνου ὄρους, ἐγ-
καταλειφθὲν παρὰ τῶν κατοικῶν πρὸ ἑκατονταετίας, σφραγισμένης μόνον μιᾶς μικρᾶς
ἐκκλησίας.

⁶ Εἰκὼν Σωτῆρος Χριστοῦ: σφάζεται ἀνηρητημένη εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ Ἱε-
ροῦ Βήματος, τυγχάνει δὲ ἀργυροκόσμης, θεωρουμένη ἐφέστιος τῆς μονῆς. Τὸ
πρόσωπον λόφῳ τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου εἶναι δυσδιάκριτον.

⁷ μαγκιπίον: ἀρτοποιεῖον.

⁸ Ἀμπελικαῖς: μετόχιον, ὅπου διέμεινεν ὁ οἰκονόμος τῶν ἀμπελώνων, εἰς ὃ ὑ-
πῆρχε καὶ ἀποθήκη τῶν διὰ τὴν καλλιέργειαν τούτων χρησιμοποιουμένων ἐργαλείων.

⁹ σὺνητζα.

¹⁰ Λογκά: τοπωνύμιον καὶ πόρος εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Καλλιστράτου ὄρους
καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄχθων τοῦ Ἀλιακμονος. Καλλιεργήσιμον κτήμα τῆς μονῆς,
ἔξευγμένον μέρος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου διὰ καλωδίου (καροῦλι). Διὰ τῆς
μεθόδου ταύτης διήρχοντο οἱ Μακεδονομάχοι. Κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικούς πολέ-
μους 1912 - 13 ἡ Πέμπτη Μεραρχία ὑπὸ τὸν Ματθαίουπουλον ἐπιχείρησεν ἀνεπιτυχῶς
διέλευσιν διὰ ζευξῶς αὐτοῦ. Βλ. Γ. Βόκου, Βαλκανοτουρκικοὶ πόλεμοι, σελ. 630.

¹¹ Κλισούρα: τοπωνύμιον παρὰ τὴν μονήν.

¹² βούλομαι προσπιάσαι: θέλω νὰ ἐπιληφθῶ τοῦ ἔργου.

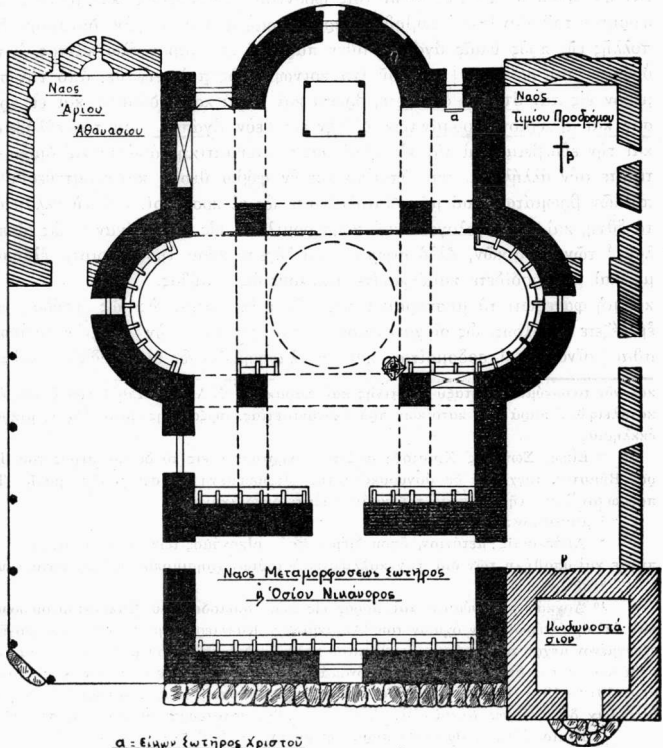
¹³ ρούγα: στενὸς διάδρομος μεταξὺ οἰκοδομῶν.

¹⁴ πελαῖ: κοινὰί γυναῖκες.

¹⁵ Χαναναῖοι: Βλ. Γέννησις Κεφ. ι' παρ. 6 - 18.

μετεορίζεσθαι ὡς οἱ ἄσοφοι. ἀλλ' ὡς σοφοὶ καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ μοναχοί. εὐσεβῶς καὶ δικαίως πολιτεύεσθαι. καὶ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων πατέρων. ὅσα ἐν τῷ νόμῳ ἔγραψαν περὶ πίστεως. καὶ περὶ πο-

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΟΝΗΣ ΕΝ ΚΑΡΠΙΣΡΑΤΩ. ΟΡΕΙ (ΖΑΨΟΡΔΑΣ)

α: εἶκον ἑωτήρος Χριστοῦ

β: Τάφος ὁσίου Νικαύρου γ: κτητορικὴ ἐπιγραφή

45 λιτίας καὶ ὄσα τὸ τυπικὸν τοῦ | ἁγίου σάββα ¹⁶ διακελεύη περι τάξεως ἐκ-
κλησιαστικῆς. καὶ περὶ ἀρετῆς | ὄντως κρατεῖτε. καὶ γυναῖκα μὴ εἰσέλθη εἰς
τὸ μοναστήριον. μήτε καλογορέα. μήτε κοσμική. μηδὲ κἄν βασιλισσα. ἢ βα-
σιλέως μήτηρ ἢ θυγάτηρ | μηδὲ νέον παιδί ¹⁷ δεχθεῖτε ἀπὸ τούτων δέκα οὐκ ὄντων
50 τῶ μοναστηρίῳ. μήτε παιδίον κοσμικὸν ¹⁸ μανθανέτω αὐτόθεν γράμματα.

¹⁶ Σάββα τυπικόν: Βλ. Παπαδοπούλου Α. Χρυσόστομου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, σελ. 181.

¹⁷ παιδί:

¹⁸ παιδίον κοσμικόν: } Ἡ μονὴ κατὰ καιροὺς ἐβοήθησε τὴν παιδείαν διὰ δω-
ρεῶν τῆς ἡ καὶ μεμονωμένως ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἢ ἀ-
ποστέλλουσα μαθητὰς δι' ἐξόδων τῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον Κοζάνης, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ
τῶν δημοσιευμένων στοιχείων:

Νικάνωρ ὁ Σεβάσμιος, διὰ τῶν Πρεσβειῶν του, νὰ σὰς
ἀμείψῃ δι' ἐμὲ Δούλον τὸν ταπεινὸν του.

Ὁ Μοναχὸς Γαβριὴλ ὁ Ζαβορδινός.

Καὶ δι' ἐμὲ ὁ ἴδιος Ἀνταμοιβὴν νὰ κάμῃ, καθὼς ποθῶ
καὶ εὐχομαι ἐν πάσῃ μου Δυνάμει.

Ὁ Μοναχὸς Θεόφιλος ὁ Ζαβορδινός

(Φιλολογικὸς Τηλέγραφος 1819 Βιέννης, σελ. 185. Καὶ Καλλιόπη Βιέννης 1819,
σελ. 192).

Ὡ ἀρχαῖοι Πρόγονοί μας, τῆς Παιδείας ἐρασταί,
οἱ Ἀπόγονοί σας τώρα εἶν' ὁμοίως Φροντισταί.

Κι' ἀρχίσαν νὰ προχωρῶσιν εἰς Ὀδὸν σας τὴν ποτέ,
καὶ Σχολείων κατὰ Τόπους εἶναι Πλήθος συστηταί.

Καὶ χαρῆτε τοὺς τοιοῦτους, καὶ δεχθῆτε κοινωαί,
τῆς Εὐκλείας σας νὰ γένουν, καὶ καθεὶς νὰ τοὺς παινῆ.

ὁ μοναχὸς Γαβριὴλ Ζαβορδινός.

(Ἀγγελία. Χ. Μεγάλη 1820 Σελ. 24).

Συνεδρίασις τῆς 9ης Ἰουνίου 1899

Σήμερον ἐννάτην τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ
ἐννάτου ἔτους, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Τετάρτην καὶ ὥραν δεκάτην τῆς ἡμέρας τουρ-
κιστὶ συνήλθον τὰ μέλη τῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Βαλταδωρείου Γυμνασίου ἐπιτρο-
πῆς εἰς συνεδρίαν ἐν τῇ Μητροπόλει ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Α. Σεβ.
τοῦ Μητροπολίτου αἰδεσιματώτατου οἰκονόμου κ. Ἰωάννου. Ἀπαρτίσας γενομένης μετὰ
τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἔγκρισιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἀνεγνώσθη
ἡ ὑπὸ ἡμερομ. 7 Ἰουνίου ἐπιστολὴ τοῦ πατρὸς Διονυσίου μοναχοῦ ἐκ Ζάβορδας,
δωρησαμένου διὰ τὴν ἀνάγειν τοῦ Γυμνασίου δέκα λίρας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπεφάσι-
σεν ἵνα ἐκφρασθῶσι τῷ δωρητῇ αἱ εὐχαρισταί τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τούτῳ, ὡσαύτως
δὲ ἀφιέρωσεν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν μίαν λίραν ὀθωμανικῆν καὶ ὁ πατὴρ Κωνσταν-
τῖνος ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ δοθῶσιν αἱ ἑνδεκα αὐταὶ λίραι πρὸς
τὸν ταμίαν τῆς ἐπιτροπῆς κ. Γ. Πασσιαλῆν, ὅστις καὶ παρέλαβεν αὐτάς.

Ὁ πρόεδρος

Τὰ μέλη

Κ. Α. Γκάγκαλης, Γεώργ. Θ. Πασσιαλῆ
Νικόλαος Μουμουζιάς, Θωμᾶς Τιάλιος
Δημήτρ. Ν. Τσιατσιώνης

μήδε ἀνάξιον τινὰν χειροτονεῖτε διάκονον ἢ προεβύτερον, μήτε φθονερόν, μήτε μέθυσον ἢ ἠυ|ριστὴν ἢ παιδαριστὴν. ἢ φιλοκαίβαλον. ἢ φιλοσυμποσιαστὴν. οὗτοι γὰρ ἐρήμο|σαν τὰ μοναστήρια καὶ τὸν κόσμον. καὶ ἄλλο δὲν παραξείνη τὸν θεὸν ὡς ἀνάξιος | ἱερεὺς ἢ διάκων. διὰ τοῦτο οἱ μέλλωντες
 55 γεννέσθε διάκονοι καὶ ἱερεῖς. | ἔστοσαν καθαροῦ καὶ ἀκαταγνώστου βίου. ἔχωντας καλὴν μαρτυρίαν ²⁰ ἔσω|θεν ἀπὸ τὸν πνευματικὸν παιτέρα. καὶ ἔσωθεν ἀπὸ πάντας ἀνθρώπους. καὶ πρώτου χειροτονηθεῖναι καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. νὰ μὴ δὲν τρογοπιναρίζουν ²¹ μετὰ | ἄλλοπιστους. μήτε με λατίνους. μήτε με λατίνους μήτε νὰ φαίνοντε | μετ' αὐτοὺς μήτε φιλίαν ἢ
 60 ἀγάπην νὰ ἔχουν μετ' αὐτοὺς. μήτε εἰς κρίσιν | νὰ ὑπάγη διάκονος ἢ προσβύτερος. ἄλλὰ ταῖς ἔξωτεραις κρίσiais καὶ | ταῖς χοντροδουλίαις. καὶ ταῖς ἀπανδοχαῖς τῶν αὐθεντάδων νὰ ταῖς βλέ|πουν οἱ ιδιώτες. καὶ οἱ γέροντες τοῦ μοναστηρίου με πολλὴν φόβον καὶ τρό|μον, καὶ με πολλὴν εὐλάβειαν πρὸς τὰ ἔξωδα. εἰ δὲ τίς θεληση. νὰ τρο|γοπιναρίζη με αὐθεντάδες τοῦ
 65 καιροῦ τοῦτου ὡς εἶναι οἱ Ἰσμαηλεῖτε.²² καὶ νὰ δι|ἄβῆνη ὁ λογος εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ ἔχει φιλίαν με ταυτούς. ἄς ἀφίση τὴν ἱεροσύνην. καὶ οὕτως ἄς διώκει τοιαύταις ὑπόθεσες. καὶ ἱερομόναχον μὴ | γινώσκοντας τὰς ἀγίας γραφὰς ὡς πρέπη, ἠγούμενον μὴν ποιήσετε. ἀλλὰ μανθανέτω πρώτερον τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολας, καὶ τότε γινέσθω δι|δασκάλος, καὶ ἠγούμενος.
 70 Ἐπιδεῖ μὴ οἰδῶς νόμον πῶς διδάξῃ νόμον. | πῶς διορθώση πῶς κανόνιση τυφλὸς γαρ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῆι. ἀφότερο | εἰς βοθενον ²³ ἐμπεσουντε, φησὶ ὁ κύριος. ἐὰν δὲ μὴ εὐρεθῆναι ἄξιο γενηθεῖναι | ἠγούμενος. ἀπ' αὐτῆς τῆς μονῆς τοῦ σωτήρος χριστοῦ. καὶ κινδυεύη τὸ μοναστήριον χωρὶς ποιμένα. σκεψάτωσαν οἱ γέροντες τοῦ μοναστηρίου. καὶ τῆς συνάξεως. καὶ ἐρω-

(Κῶδιξ πρακτικῶν ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς διαχειρήσεως διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Βαλταδωρείου Γυμνασίου ἀπὸ 27ης Δεκεμβρίου 1897 - 1900, σελ. 21).

*Υποσχετικὸν Ἱερᾶς Μονῆς Ζάβορδας

Οἱ ὑποφαινόμενοι ἠγούμενος καὶ ταμίας τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ζάβορδας ὑποσχόμεθα νὰ πληρώσωμεν, χωρὶς τὴν ἐλαχίστην πρόφασιν καὶ ἀναβολήν, τὴν εἰς τὰ σχολεῖα Γρεβενῶν τριακοντάλιρον τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς συνδρομὴν ἐτησίαν εἰς τρεῖς δόσεις ὡς ἑξῆς: δέκα λίρας κατὰ Μάρτιον, δέκα λίρας κατὰ Μάιον καὶ δέκα λίρας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀγίων Ἀποστόλων ἡτοῖ τὴν 30ὴν Ἰουνίου χωρὶς ἄλλο.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ζάβορδας τῇ 8ῃ Ὀκτωβρίου 1903

Ὁ ἠγούμενος

Γερμανὸς

Ὁ ταμίας

Νικόδημος

(Κ. Π. Ζ α β ι τ σ ι ἄ ν ο υ, Ἀρχεῖα ἐθνικῶν εὐεργετῶν, τευχ. Ε', 1930, σελ. 5)

²⁰ μαρτυρίαν: συμμαρτυρίαν χειροτονίας.

²¹ τρογοπιναρίζουν: συνεστιάζονται.

²² Ἰσμαηλεῖτες (Ἰσμαηλίται): Ὀθωμανοί.

²³ βόθενον (βόθυνον): Βλ. Ματθαίου, κεφ. ΙΒ', παρ. 11, · κεφ. ΙΕ', παρ. 14, ὡς καὶ Λουκᾶ κεφ. Γ', παρ. 39.

- 75 τάτωσαν μετὰ ἀκριβίας καὶ τοὺς ἰδιώτας.²³ καὶ ἔαν εὐρεθῆ | πρόσωπον εἰς
τὴν μονὴν τοῦ σωτήρος χριστοῦ τοῦ μετεώρου. προσκαλεσάσθωσαν αὐτόν
καὶ ποιήσουσιν ἡγούμενον. καὶ ἂν δὲν εὐρεθῆ ἐκεῖ ἄς ἐξελητήσωσιν ἐκ | τῆς
μονῆς τοῦ βαρλαάμ. καὶ ἔαν καὶ ἀπέκει γένῃ ὑστέρισ. νὰ πηγένετε | εἰς τὸ
80 μοναστήρι τοῦ τιμίου προδροῦμου. τοῦ ἐν τη σκήτι τῆς βεδδόιας. εἰς τὸ |
κτίριον τοῦ ἔμοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνασκητοῦ κῆρ διονυσίου. μετὰ πολλῶν |
δακρῶν, καὶ ὁμογῶν καὶ στεναγμῶν. νὰ προσκαλεσете τίμιον πρόσωπον |
διὰ ἡγούμενον, ἔαν δὲ μὴ εὐρεθῆ πρόσωπον ἄξιον λόγῳ καὶ ἔργῳ, εἰς τὰς |
προειρημέας μονάς. ποιησάτωσαν καὶ τὸν τυχώντα ἐν τῇ μονῇ μόνον ἔστω
85 εὐλαβεῖς καὶ σόφρον. καὶ ἄξιος ἱερεὺς. παραγγέλω δὲ καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ γέ-
νετε χειροτονιῶς ἡγούμενος τοῦ ἁγίου ἀρχιερέως. διότι ὁ χειροτονηθεὶς
ἡγούμενος παρὰ ἀρχιερέως, ὠφείλῃ μέχει θανάτου εἶναι ἡγούμενος | καὶ ἡ
παρούσα γεναιὰ μικρόψυχος οὔσα. οὐ δῆνατε τοῦτο υπομεῖναι. καὶ | διὰ
τοῦτο αὐτοὶ τοὺς οἱ μοναχοὶ ποιησάτωσαν τὸν ἡγούμενον. καθὼς ἤδα|μεν καὶ
90 εἰς τὸ ἅγιον ὄρος. καὶ εἰς τὰς ἁγίας μονάς τοῦ μετεώρου. μόνον ἐρωτά|τω-
σαν τὸν ἀρχιερέα καὶ λαμβανάτωσαν συγχώρησιν. καὶ ὅταν μέλλουσιν | ποιή-
σουσιν ἡγούμενον. προσκαλεσάσθωσαν τὸν εὐρισκόμενον ἡγούμενον | ἐν τῷ
μετεώρῳ. ἢ ἐν τῷ βαρλαάμ. ἢ ἐκ τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ τιμίου προδροῦμου.
ἵνα μετὰ τὸν μνημονευθῆναι παρὰ τοῦ ἱερέως τὸν μέλλοντα γενέ|σθε ἡγού-
95 μενον. καὶ πάρη τὴν πατερίζαν ὁ εὐρεθῆς ἡγούμενος ἀπὸ τὰ τρία μονα-
στήρια ἃ προεγράψαμεν. ἀπὸ τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ δεσπότης χριστοῦ | καὶ
δίδωσι τὸν νέον ἡγούμενον τοῦ σωτήρος χριστοῦ τῆς μεταμορφώσεως. καὶ
ἀσπαζετε | τὴν χεῖρα τοῦ εὐρεθέντος ἡγούμενου, ὁ νέος ἡγούμενος, καὶ λαμ-
βάνει τὴν πατερίζαν. καὶ ὅταν καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον. ἀσπαζετε ὁ εὐρεθῆς
ἡγούμενος τὴν | χεῖρα τοῦ νέου ἡγούμενου. καὶ δίδωσιν τὴν διαθίκην εἰς τὰς
100 χεῖρας αὐτοῦ λέγων | αὐτόν. βλέπε ἀδελφὲ μὴ παρέβῃς τὴν ἐντολήν. μήπως
ἔξης τὸ τῆς παρακοῆς | κρίμα, ἀλλὰ ἀνδρίζου καὶ κραταιουσθῶ ἡ καρδία
σου. καὶ πρόσθετς μᾶλλον ἐπὶ | καλὸν τὸ καλόν. καὶ καθεξῆς ἀσπάζοντε ὅλοι
οἱ ἀδελφοὶ τὸν καθηγούμενον.²⁴ παραγγέλω δὲ καὶ τοῦτα, ἵνα μὴν ἀπέρχων-
τε εἰς τὰς πανηγύρεις τῶν κοσμικῶν | οἱ μοναχοί. μήτε ἀπὸ τὸ μοναστήρι
105 μήτε ἀπὸ τὰ μετόχια, ὅτι λέγει ὁ θεῖος | νόμος ἀββὰς εἰς λιτὴν ²⁵ κοσμικῶν
καθήσας, ὡς νεκρὸν λογεῖζετε αὐτόν ὁ θεὸς | ἵνα δὲ καὶ ἐργοχειροῦν οἱ μο-
ναχοὶ ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν. καὶ ἄλλος ἐν ἀμπέλῳ, καὶ ἄλλως ἐν κήπῳ. καὶ
ἔτερος ἐν περιβολίῳ ἐργαζέτωσαν. καὶ μὴ καθεζέτωσαν ὄλιγην τὴν ἡμέραν ἐπὶ

²³ ἰδιώτας: προσκυνητάς.

²⁴ Καθηγούμενον: παλαιότερον συνήρχοντο οἱ μοναχοὶ εἰς τὸ ἡγουμενεῖον καὶ ἐξέλεγον τὸν ἡγούμενον τὴν 1ην ἐκάστου ἔτους. Ἄπὸ 20ετιαν ὁ ἡγούμενος διορίζε-
ται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν, εἰς ὃν ὑπάγεται ἡ Μονή.

²⁵ λιτὴν: πανήγυριν, εορτήν.

- τὴν λόζαν²⁶ ἀρογολογοῦντες. χεῖρα νὰ μὴν ἀπλώσει κανὶς εἰς | ἄλλον καὶ τύψει
 110 τον. εἰδὲ τίς τολμίσει, διοχθεῖτω τῆς μονῆς, καὶ ἀφίνω λοιπὸν τὸ μοναστή-
 ριον ἐλεύθερον καὶ αὐτεξούσιον. εἰς καταδιαδοχὴν μοναχῶν. ἀπὸ μοναχῶς
 εἰς μοναχούς. καὶ ἀπὸ ἡγούμενον εἰς ἡγούμενον. καὶ τινὰς κοσμικοὺς νὰ | μὴν
 τὸ ὀρίζει. μὴδὲ νὰ τὸ διακρῖνει. καὶ τὸν ἀρχιερέα νὰ τιμᾶτε καὶ νὰ τὸν μνη-
 μονεύετε. καὶ νὰ τὸν ἀγαπάτε. καὶ μήτε νὰ ἐγκαλεῖσθε εἰς αὐτόν. μήδε νὰ κρί-
 115 νουθεθῆαι μὴδε εἰς ἀόχοντας. ἀλλ' ἀτὶ σας διακρίνεσθε. καὶ διορθοῦσθε. καὶ |
 τιμᾶτε πᾶσαν ἀνθρωπίνην σειρὰν καὶ πᾶσαν γλώσσαν. καὶ τινὰν μὴδὲν | ἠύ-
 ρίζετε. καὶ τινὰν μὴδὲν διαβάλετε. καὶ μὴδὲν συκοφαντήτε. καὶ εἰς | τὴν ἑορ-
 τὴν μὴ καλῆτε τινὰν. μόνον εἴτις ἔλθῃ ἀτός του καὶ ἐκεῖνον καὶ δέχεσθε | καὶ
 τὰ μετόχια ὁποῦ ἐπεριποιήθειμεν, μετὰ πόλλων κόπων καὶ μόχθων καὶ | ἐξώ-
 120 δων, μὴν τὰ ἀφίσετε καὶ χαλάσουν. τὰ ἀνωθεν γεγραμμένα. ταῦτα | τὰ προ-
 ειρημένα φιλάετε. καὶ ἀπὸ ἄλλα μοναστήρια μὴν δέχεσθε πλείων ἡμερῶν
 τριῶν. ταῦτα φιλάετε ὡς ἔφην. ἵνα ἡ τοῦ θεοῦ χάρις. καὶ τὸ ἔλεως | εἴη
 μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμὴν : εἰδὲ τίς τολμήσει. καὶ μελετήσει διὰ ὀριθμίαν.²⁷
 καὶ ἔχει αὐτόθι πεκούλιον²⁸ χοριστὸν καὶ πέρνη ἀπὸ ψιχοδωσθήματα ὁποῦ
 125 διίδουν οἱ χριστιανοὶ διὰ πρόθεσας. σαρανταλειτουργα²⁹ ἢ μνημόσυνα. ἢ
 καὶ οἱ | μοναχοὶ ἢ ἰδιώτες, ὁποῦ διακρατοῦν τὰ μούλκια³⁰ τοῦ μοναστηρί-
 ου. καὶ γίνοντε κονόμοι καὶ παρακονόμοι. καὶ χαρακαροῖ³¹ καὶ μοιλονά-
 δες, καὶ πιστικοί,³² καὶ τζέλνικοι,³³ εἰς πρόβατα καὶ γελάδια. ἢ καὶ ὁ εὐρι-
 σκόμομος ἡγούμεμος καὶ προηγούμεμος | ἢ καὶ ὁ λεγώμομος δοχειάρης.³⁴ ἀν
 130 πουλοῦν ἢ γένημα κριφὰ ἀπὸ τὸν ἡγούμενον. | ἢ ἄλλα τίποτες, ἢ κρασί ἢ
 οσπρήματα. ἢ χαλκοὺς πουλῆ σηδερικά. ἢ μουτάφης³⁵ ἀπὸ τὴν τέχνην του
 κριφὰ. ἢ τζαγκάρις πουλῆ παπούτζια, ἢ ἄλλην | τινὰν ποδεσία, καὶ ὀδοχειάρ-
 ῆς κρῖβει ἴλιους ἀπὸ τὸ δοξσίον. ἢ ὁ ὀάπτης ἐπέρνη ὄραπτικά. ἀπὸ καλο-
 γέρους. ἢ ὄραπτη ξένα καὶ πέρνη ὄραπτικά | καὶ δὲν τὰ δίδει εἰς τὸ μονα-
 135 στήρι. ἀμὴ τὰ διακρατεῖ χώρια καὶ λέγει ἀπὸ τὴν τέχνην μου τὰ ἔχω, καὶ
 δὲν τὰ βάνη εἰς τὸ μέσος, ἢ ἵνα τινὰς ὁποῦ ἔχει ἰδιώτου ἄςπρα,³⁶ ἢ πα-

²⁶ λόζαν (λόντζα): ἀκάλυπτος χώρος πρὸ τοῦ ἡγουμενείου, ἐνθα ὑπάρχουν πεζούλια.

²⁷ ἀριθμίαν: παράβασις τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς.

²⁸ πεκούλιον: ἀτομικὸν βαλάντιον.

²⁹ σαρανταλειτούργα: ὑπονοεῖ τὰς ἐπὶ 40 ἡμέρας διδομένας προσφορὰς τῶν συγγενῶν τοῦ θανόντος.

³⁰ μούλκια: κτήματα τῆς μονῆς (γαιώδεις ἐκτάσεις).

³¹ χαρακαροῖ: σφαγεῖς ζώων.

³² πιστικοί: ὑπηρέται μὲ συμφωνίαν (ποιμένες).

³³ τζέλνικοι: τσελιγκαδες.

³⁴ δοχειάρης: ἀποθηκάριος.

³⁵ μουτάφης: κατασκευαστὴς ταπήτων ἐκ τραγομάλου (μουτάφια)

³⁶ ἄσπρα: τουρκικὰ νομίσματα.

- τρικά του καὶ τὰ διακρατεῖ χώρια του, καὶ δὲν τὰ κοινοβιάζει. ὅτι οὗτος | νὰ
 δόση τὸν θάνατόν τοῦ ἀνανία καὶ τῆς σαπφῆρας,³⁷ καὶ ἐκ τῆς μονῆς ἔξωρι-
 140 ζεσθῶ | ἢ εἶναι τινεῖς ὁποῦ γεύουν νὰ ἰσάζουν ἀυφεντικαῖς δουλίαις τοῦ
 μοναστηρίου. | καὶ ἔξωδιάζει ὀλίγα καὶ εἰς τὸν λογαριασμὸν ὀλίγη πολλά,
 διὰ νὰ κρατεῖ ἐκεῖνα | διὰ πεκούλιον. ἀπὸ αὐτούνοὺς ὅλους ὁποῦ ἐπροείπα
 καὶ ἔγραψα. κἄν μικρὸς ἢ μέγας κάμη ζαβίαν ³⁸ εἰς τὸ μοναστηρί. καὶ που-
 λῆ καὶ κρεμῆζει. καὶ κλέπτει | διὰ νὰ ἔχει πεκούλιον. ἢ δεχθῆ σπανὸν ἀπὸ
 145 δεκαοκτῶ χρόνον καὶ κατῶ. | ἢ παιδίον μανθάνη κοσμικόν. ἢ γυναῖκα ἀφί-
 σει εἰσελθεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. ἢ | χειροτονίσουν ἀνάξιον διὰ χειροτονίαν.
 ἢ ἵναι τινὰς ἀνάξιος καὶ καταφρονεῖ | τὸν θεὸν καὶ λειτουργᾷ. ἢ ἀπέλθη
 καὶ ἐγκαλέση τὸ μοναστήριον. εἰς τοὺς κρατούντας | τοὺς λεγομένους Ἰσμαη-
 λίτας, ἢ εἰς ἄρχοντας, ἢ εἰς ἀρχιερέαν, ἢ περιπατῆ εἰς πανηγύρια κοσμικά,
 150 ἔξω ἀπὸ ἀνάγκη τοῦ μοναστηρίου. ἢ ζιτίαῖς ³⁹ κάμουν ἄβουλα τῶν πατέρων
 ἔξω ἀπὸ ὀλίγον οἶνον ὁποῦ διετάξαμεν συναζεσθαι διὰ τὸ θέρδος εἰς τὸν
 κόσμον. καὶ εἰς τὴν ἐαυτὸν στάδιαν ἦγουν εἰς τὴν ἐορτήν τοῦ σωτήρος. καὶ
 ὀλίγον σῆτον εἰς τὸ γρεβενῶ. καὶ ἄλλω εἰς ἄλλαις χώρες καὶ ἀπανταχοῦ.
 εἰδὲ εἴτις παρέβη τὴν παρούσαν μου διαθήκην. καὶ εὐγη ἔξω | ἀπὸ τὰ ἄνω-
 155 θεν γεγραμμένα ἄπερ ἔγραψα. καὶ ἐπαρήγγειλα. καὶ καταφρονήση τοὺς θεί-
 ους νόμους τῶν ἁγίων πατέρων. ἔχω αὐτὸν ἀφορεσμένον | καὶ ἀσειχώρη-
 τον. παρὰ θεοῦ παντοκράτορος. καὶ παρὰ τῆς ὁμοουσίου καὶ | ἀδιαιρέτου
 τριάδος. καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλωντι. καὶ ἡμερεῖς αὐτοῦ | μετὰ
 τοῦ προδότου Ἰούδα. ἐξέτω δὲ καὶ τὰς ἀρᾶς τῶν τριακοσίων δέκα | καὶ ὀκτῶ
 θεοφόρων πατέρων. τῶν ἐνικαῖα συναθροισθέντων ἀμῆν :

160 Ἐν μηνὶ ὀκτωβρίου. Ἰνδικτιώνος, β̄

Ν. Π. ΔΕΛΙΑΛΗΣ

³⁷ σαπφῆρας: Βλ. Ἐγκυκλ. Πυρσοῦ, τόμ. Δ', σελ. 536, στήλη Α'.

³⁸ ζαβίαν (ζαβιάν): δόλον.

³⁹ ζιτίαῖς: ἐράνοους.